

Să vorbim despre Europa

Argument

O nouă Renaștere europeană

Sorina Ștefărță

„**T**oate drumurile duc la Roma”, au titrat în ultimele zile de martie zeci de media europene, semnând astfel cei 60 de ani de la semnarea Tratatului de la Roma, unul dintre documentele fondatoare ale Europei moderne. Exact la 25 martie 1957, Belgia, Franța, Germania, Italia, Luxemburg și Olanda au creat Comunitatea Economică Europeană, predecesoarea actualei Uniunii Europene...

Între timp, „momentul Roma” a deschis piața muncii, generând circa 2,75 de milioane de noi locuri de muncă doar în anii 1992-2006; a lichidat controalele la frontiere, oferind în schimb libertatea de circulație, implicit de a crea și de a studia oriunde îți dorești; comunitatea a crescut până la 28 de țări membre cu 500 de milioane de locuitori. A devenit un spațiu al păcii și solidarității, cel mai prosper din punct de vedere economic, social și cultural, ceea ce l-a făcut și cel mai râvnit... De aceea, criza migraților, atât de blamată de unii dintre noi, tot prin succesul Uniunii Europene se explică. Fiindcă, așa cum spune președintele Parlamentului European, Antonio Tajani, „suntem mai mult decât o piață și o monedă; ceea ce vedem astăzi este rezultatul a 60 de ani de pace și de libertate - o realizare extraordinară pe care trebuie să o apărăm și să mergem mai departe”.

Drumurile au dus la Roma și la 25 martie 2017 când, în cadrul unei ceremonii festive, 27 de lideri ai țărilor membre ale Uniunii Europene (Marea Britanie, deși formal încă mai este în UE, nu a considerat necesar să fie prezentă), alături de oficialii comunitari, și-au reconfirmat atașamentul pentru unitatea europeană și pentru viitorul pașnic al continentului. Au făcut-o printr-un gest simbolic, și anume, semnând Declarația de la Roma. O Declarație născută din numeroase provocări cu care se confruntă astăzi comunitatea europeană și care, de altfel, sunt reflectate și în textul documentului - de la „supărări” interne financiare și politice, până la migrații, de la disputele despre „Europa cu mai multe viteze”, până la dezbaterile privind locul Uniunii în lume și relațiile ei cu vecinătatea.

„Vom acționa împreună, dacă este necesar cu **ritmuri diferite** și cu o **intensitate diferită**, avansând însă **în aceeași direcție**, așa cum am făcut în trecut, și lăsând ușa deschisă celor care vor să ni se alăture mai târziu”, se spune în Declarație. În acest fel, se pune cel puțin un punct și virgulă în disputa despre „Europa cu mai multe viteze”, idee lansată recent de Jean-Claude Juncker, președintele Comisiei Europene, și care a provocat reacții inclusiv în unele țări comunitare. Pentru că „Uniunea este una și e indivizibilă”, iar „Europa este viitorul nostru comun”.

Așadar, țara care a dat lumii Renașterea culturală îi oferă astăzi Europei șansa de a renaște politic. Este un semn bun și pentru noi, dar și pentru mai multe țări membre. Deoarece, în definitiv, fiecare om/stat în parte va decide în ce spațiu cultural și valoric își vede viitorul. Așa cum au decis la alegerile din 15 martie, cu o prezență de peste 80% la vot, olandezii. O lume întreagă a stat cu sufletul la gură să vadă dacă nu cumva o iau și ei pe urmele britanicilor. Și nu au luat-o!

Pentru că Marea Britanie mereu a fost „altfel”. Dar mai ales pentru că „altfel” a fost (însă în alt sens) Olanda. Poate că de „vină”-i faptul că este una dintre cele șase țări semnatare ale Tratatului de la Roma, iar societăți precum cea olandeză nu renunță la angajamentele sale nici după 60 de ani. Dar poate că pur și simplu există națiuni pentru care respectul pentru drepturile fundamentale și principiile democratice rămân puncte de reper. Și tocmai ele rămân păstrătoare ale ceea ce obișnuim să numim „spirit european”. Bine ar fi să învățăm (și asta) de la ele.

Un Mărțișor special la Doroțcaia, datorită sprijinului UE

Primăvara lui 2017 a fost una specială pentru locuitorii satului Doroțcaia din raionul Dubăsari. Și asta, pentru că Mărțișorul lor a fost deosebit, fiind serbat în comun de colective artistice, meșteșugari și artiști plastici de pe ambele maluri ale Nistrului. S-a întâmplat la Casa de Cultură din sat, proaspăt renovată cu sprijinul financiar al Uniunii Europene și care va servi drept loc pentru desfășurarea unor activități comune pentru persoanele talentate din dreapta și stânga Nistrului. „Istoria Europei ne învață că asemenea locuri pot deveni simbolurile reconcilierii și surse de inspirație. Acest eveniment, în această locație simbolică, este un exemplu minunat de consolidare a încrederii”, a spus, în fața a peste 600 de oameni, Ambasadorul UE la Chișinău, Pirkka Tapiola. Cu peste 189 de mii de euro, edificiul a fost renovat capital pentru prima dată în cei aproape 50 de ani de la darea în exploatare. Astfel, cei peste 300 de copii care frecventează cercurile de artă și cei o mie de abonați ai bibliotecii, găzduite de Casa de Cultură, vor avea parte de condiții mai bune. Pentru că Moldova este Europa.

„Erasmus pentru tinerii antreprenori”, deschis și pentru Republica Moldova

Antreprenorii începători din țara noastră au șansa de a obține competențe de administrare sau dezvoltare a unei întreprinderi mici, lucrând alături de un antreprenor cu experiență din altă țară, pe o perioadă de până la șase luni.

Această posibilitate este oferită de Programul Comisiei Europene (COSME) „Erasmus pentru tinerii antreprenori”. Cheltuielile de participare sunt acoperite în funcție de țara din care provine antreprenorul-gazdă. Adică, dacă un antreprenor din Moldova va pleca în România, va primi lunar 560 de euro, pe când în Italia sau Franța - 900 de euro.

Pentru a participa la program, antreprenorii noi și cei cu experiență trebuie să candideze prin utilizarea instrumentului online și să-și aleagă punctul local de contact preferat, care acționează ca ghid și punct de contact pe durata întregului proces. Deoarece, în prezent, Republica Moldova nu are un punct de contact, an-

trepreneurii autohtoni pot apela la cele din România. Mai multe detalii puteți găsi pe <http://www.erasmus-entrepreneurs.eu/page.php?cid=20>.

„Erasmus pentru tinerii antreprenori”, lansat în 2009 de Comisia Europeană, este considerat unul dintre cele mai reușite programe COSME, datorită influenței pozitive asupra stimulării practicilor comerciale inovatoare, elaborării produselor și serviciilor noi, consolidării transferului de know-how și cunoștințe. Evaluările arată că circa 30% dintre participanți au lansat ulterior afaceri proprii. Per total au avut loc peste 4500 de schimburi, iar până în anul 2020 ținta constituie 10.000.

(A. Ș.)

Europa acasă

Lilia Zaharia,
reporteră
„Obiectiv European”

Din acest an, 23 de localități din Republica Moldova vor deveni mai moderne: fie că vor fi reparate drumurile, fie că vor fi renovate parcurile sau instituțiile de menire culturală, sportivă și de agrement. Băștinașii, autoritățile publice locale, diaspora – toți și-au unit eforturile pentru a aduce Europa acasă. În ajutor le-a venit Guvernul Elveției, care oferă pentru fiecare localitate granturi a câte 20 de mii de dolari.

În primele zile de Mărțișor, când Baba Dochia pare să fi renunțat să-și mai scuture cojoacele, soarele ne-a dăruit din plin căldura lui. Pe elevii Liceului Teoretic „Mihai Eminescu” din Crihana Veche, raionul Cahul, apariția soarelui îi bucură dublu: mai întâi, pentru că scapă de hainele ce îi încotoșmăneau și le îngreunau mișcarea; apoi, pentru că își vor petrece lecțiile de educație fizică afară, unde se pot zbenguî în voie.

Sportul care îi îmbolnăvește

Victor Teleagă și Igor Costenco învață în clasa a patra, iar după ore obișnuiesc să rămână la școală pentru a mai bate mingea. „Jucăm fotbal, volei, baschet, mai uităm și noi de matematică...”, spun băieții cu zâmbetul pe buze, semn că ea le dă mari bătăi de cap. În această iarnă, una cu multă umiditate, lecțiile de educație fizică au fost un adevărat chin pentru ei, dar și pentru colegii lor din liceu, și pentru profesori. Totul – din cauza sălii de sport, care se află într-o stare dezastruoasă. Acoperișul acesteia este ca și ciuruit, iar atunci când afară plouă sau ninge, apa curge în sală, inundând-o. „Vedeți, curge și acum apă, este imposibil să practici sportul aici”, arată directoarea instituției, Aliona Crețu, spre podul pe care se prelingeau stropi de apă de culoare gri.

Deoarece este exces de umiditate, pereții sălii sunt plini de igrasie, iar podeaua este putredă. Și vestiarele sunt ca niște saune, iar dacă elevii își lasă hainele acolo, spre sfârșitul lecției le găsec

Migranții moldoveni modernizează satele unde au copilărit

Elevii din Crihana Veche nu mai practică educația fizică în sala de sport, deoarece acoperișul clădirii este fisurat. Foto: Lilia Zaharia

jilave. „Dacă pe timp de vară ploua mai multe zile, pe podea creșteau ciuperci. Nu, nu glumesc, acoperișul sălii de sport nu a fost reparat capital de când a fost construită sala, de prin anii 1980”, mai adaugă directoarea liceului.

A bătut la mai multe uși pentru ajutor. Dar, pentru că sala de sport este o încăpere foarte mare, soluționarea acestei probleme din cont propriu era o misiune greu de realizat pentru autoritățile publice locale. Astfel, vestea că satul a fost selectat drept unul dintre câștigătorii grantului în valoare de 20 de mii de dolari, oferit de Guvernul Elveției în cadrul proiectului Migrație și Dezvoltare Locală (MiDL), realizat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), a fost ca o mană cerească.

Diaspora, solidară cu elevii din Crihana Veche

Rodica Cucereanu, primara din localitate, spune că, înainte de a se înscrie în cursa pentru acest proiect, i-a fost greu să decidă ce problemă din sat ar fi prioritară. „Avennevoie de bani și pentru restaurarea muzeului din sat, și pentru reparația drumurilor, și pentru iluminarea stradală. Însă, urmare a mai multor consultări purtate cu localnicii din Crihana Veche, dar și cu cei din diaspora, am ajuns la concluzia că sala de sport de la școală nu mai poate aștepta. Vrem o generație sănătoasă”, concluzionează primara.

De ce diaspora? Condiția acestui proiect este ca la activitățile de modernizare a localităților să contribuie

financiar și sătenii din afara țării, fie că aceștia lucrează temporar acolo, fie că s-au stabilit definitiv. Cu o contribuție de peste două mii de euro au venit și autoritățile publice locale. Astfel, până în prezent, din donațiile făcute de crihănenii de acasă, dar și de cei din diaspora, s-au acumulat peste 3700 de euro.

Băștinașii din Crihana Veche, stabiliți în afara țării, spun că nu au rămas indiferenți față de dificultățile pe care le întâmpină elevii din sat la orele de sport, stând în frig și respirând aer cu spori de mucegai. Vestea s-a dus la mii de kilometri, ajungând până și în Republica Benin, în vestul Africii. Acolo locuiește, de aproape 13 ani, Oxana Hîncu din Crihana Veche. Ea spune că, deși a absolvit instituția de învățământ din localitate de

În total, 23 de localități

Alături de Crihana Veche și Gura Galbenei de finanțările Programului MiDL – 20 de mii de dolari din partea Guvernului Elveției – vor beneficia alte 21 de localități din toate colțurile țării. Fie că este vorba de drumuri, de apeeducte sau de edificii de menire socială, toate vor fi modernizate cu ajutorul comunității, al migranților și cu susținerea autorităților publice locale. Pentru că toți au un scop comun – să construiască Europa acasă!

circa două decenii, nu uită locul unde și-a petrecut anii cei mai frumoși ai copilăriei și adolescenței. „Crihana Veche este satul unde m-am născut, am crescut și mi se pare un motiv real să ajut la renovarea instituțiilor din localitate”, afirmă Oxana.

Băltoacele din mijlocul comunei Gura Galbenei

La fel de receptivi la problemele comunității sunt și locuitorii din Gura Galbenei, raionul Cimișlia. Aici sătenii și-au pus de gând să repare strada Ștefan cel Mare – una dintre principalele artere rutiere din comună, cu o lungime de peste doi kilometri și unde, după ce s-au dus zăpezile, băltoacele sunt până la genunchi. Așa că încălțămînta „preferată”

a localnicilor sunt galoșii sau cizmele. Apa din băltoace ajunge până la poarta oamenilor care și-au ridicat casele pe această stradă. Unul dintre ei, Vasile Botnarenco, a găsit o metodă inedită pentru a scăpa de apa care îi ajunge până la temelie gardului. „Am săpat un canal prin care se scurge apa la vale. De când mă știu acest drum este mereu în glod. De 45 de ani trăiesc în băltoacă”, afirmă bărbatul.

Nu scapă de noroi nici cei mai mici locuitori din Gura Galbenei. Grădinița „Lăstăraș” din localitate se află pe la mijlocul acestei străzi. În fiecare dimineață și seară, peste 70 de micuți frământă glodul până ajung la grădiniță sau acasă. „Eu am cizme până la genunchi, iar când ajung acasă, mi le spăl singur, nu bunica. Deja

„Toate drumurile duc spre Gura Galbenei”

– cu acest slogan descendenții din Gura Galbenei, stabiliți în cele mai diverse colțuri ale lumii, sunt chemați să contribuie la modernizarea satului natal. De la ei – cei care muncesc în Spania, Italia, Portugalia, Irlanda, Israel, Statele Unite ale Americii, Canada etc. –, comuna așteaptă o sumă totală de patru mii de euro. Bani sunt colectați de către Elena Ciudin, fostă migranță, care a lucrat o perioadă în Israel. Totodată, și în acest caz, proiectul MiDL vine cu un ajutor de 20 de mii de dolari, iar APL – cu o contribuție de 200 de mii de lei.

La toamnă, comuna Gura Galbenei va avea în localitate un drum european. Foto: Lilia Zaharia

sunt mare”, se laudă Lucian, un băiețel din grupa pregătitoare. Bunica acestuia, care e și educatoare, afirmă că, atunci când băiatul era mai mic, îl ducea în brațe până la grădiniță, acum însă nepoțelul este nevoit să meargă prin glod, până ajunge la locul destinației.

În asemenea condiții nu este de mirare că, la poarta grădiniței, se află o răzătoare, unde micuții își curăță încălțăminte, dar și o căldare cu apă, pe marginea căreia stă atârnată o cârpă – obiecte indispensabile pentru curățirea ciuboțelor. „Să știți că, din cauza drumului inaccesibil, plin cu gropi și noroi, avem o frecvență mai mică. Când plouă sau ninge, deja putem să anticipăm că în acea zi vom avea mai puțini copii la grădiniță. Părinții preferă să își țină copiii acasă cu bunicii sau cu rudele, decât să meargă pe aici”, se plânge Maria Jentemir, directoarea Grădiniței „Lăstăraș”.

De comun acord și prin consultări publice

„Problema aceasta este una dintre cele mai stricte pentru noi”, ne spune

Victor Stână, primarul comunei Gura Galbenei. „Și ca locuitor al satului, dar și de pe poziția de ales local, mă doare să văd în ce hal arată una dintre principalele străzi de la noi...”. Ca să se asigure de sprijinul consătenilor săi, a organizat mai multe consultări publice, la care au fost discutate principalele trei probleme ce ar trebui soluționate urgent, într-o binelocalitate: construcția sistemului de canalizare, reparația fântănilor arteziene și reparația străzii Ștefan cel Mare. „Am optat pentru ultima variantă, deoarece ne-am dat seama că drumul respectiv este un punct strategic pentru localitate. Ideea a fost sprijinită și de reprezentanții noștri în diaspora. Astăzi, vreau să vă spun că oamenii se mobilizează și donează bani pentru refacerea acestei porțiuni de drum, și nu contează dacă locuiesc în apropiere sau în celălalt colț de sat...”, precizează Victor Stână.

Alesul local din Gura Galbenei menționează că, prin consultarea cetățenilor și de comun acord, au fost stabilite și sume diferite pentru donații: agenții eco-

nomici – câte 2,5 mii de lei; locuitorii care au unități de transport – câte 1500 de lei; salariații – câte 1000 de lei, iar familiile social-vulnerabile și persoanele în etate donează după posibilitate.

Nici pentru băștinășii din diaspora – care reprezintă circa a cincea parte din cei peste cinci mii de locuitori ai satului – nu a fost fixată o sumă anumită, fiecare oferind cât îl lasă inima și buzunarul. Adrian Dron, care de peste un deceniu este stabilit în orașul italian Padova, nu a stat prea mult pe gânduri atunci când a fost lansată campania de colectare a fondurilor. „Venim acasă doar vara, de obicei în august, dar vreau ca acest drum să arate ca cele europene în toate anotimpurile. Am crescut pe această stradă și cunosc glodul de mic, de aceea, am donat pentru binele comunității”, spune tânărul.

Astfel, cu eforturi comune și cu sprijin european, satele noastre promet să se schimbe la față. Iar moldovenii din diaspora se vor putea mândri cu faptul că, din puținul pe care l-au agonisit, au reușit să contribuie la o viață mai bună în localitățile de baștină.

De trei ori mai mare decât în UE

Aceasta este suma donației pe care, în Republica Moldova, o poate primi un partid politic

Legislația electorală a Republicii Moldova prevede că, timp de un an, partidele politice pot primi de la o persoană fizică donații în valoare de circa 50 de mii de euro. Unii analiști politici spun, însă, că autoritățile ar trebui să preia practicile UE, unde suma donațiilor făcute de o persoană fizică nu depășește 18 mii de euro pe an.

Acum doi ani, aleșii popoului au introdus instrumente noi de finanțare a partidelor politice, inclusiv donațiile. Potrivit modificărilor operate în anul 2015 la Legea privind partidele politice, o persoană fizică poate susține financiar partidele politice cu circa 50 de mii de euro anual. Și anume: „Donațiile făcute de o persoană fizică unui sau mai multor partide politice într-un an bugetar nu pot depăși suma a 200 de salarii medii lunare pe economie stabilite pe anul respectiv”, iar „donațiile făcute de o persoană juridică unui sau mai multor partide politice într-un an bugetar nu pot depăși suma a 400 de salarii medii lunare pe economie stabilite pe anul respectiv”.

În 2014, UE a plafonat suma donațiilor pe care le pot primi partidele politice

În Uniunea Europeană, deși salariul mediu lunar este mult mai mare, suma

donațiilor admise este mult mai mică față de cuantumul stabilit în Republica Moldova. Datele Biroului comunitar de statistică Eurostat arată că, pentru anul trecut, salariul mediu lunar în UE a fost de 1508 euro, cele mai mari înregistrându-se în Luxemburg (3140 euro) și în Danemarca (3100 euro), iar cele mai mici – în România (463 euro) și în Bulgaria (382 euro). În același timp, potrivit Biroului Național de Statistică din Moldova, salariul mediu lunar pentru anul 2016 în Republica Moldova a fost de 5050 de lei, echivalentul a doar 227 de euro.

● Întrebarea firească pe care multă lume și-o pune în acest context este „de unde, la salarii atât de mici, oamenii reușesc să doneze partidelor până la 50 de mii de euro?”

Dacă, până în anul 2014, statele membre UE aveau diferite reguli privind finanțarea partidelor politice, astăzi situația este alta. Acum trei ani, Parlamentul European a adoptat Regulamentul privind statutul și finanțarea partidelor politice europene și a fundațiilor politice europene, potrivit căruia „partidele politice europene și fundațiile politice europene pot să accepte donații de la persoane fizice sau juridice în valoare maximă de 18 mii euro pe an

și pe donator”. Regulamentul mai spune că partidele politice europene și fundațiile politice sunt obligate să facă publice listele cu toți donatorii și cu donațiile lor, indicând atât natura, cât și valoarea fiecărei donații în parte.

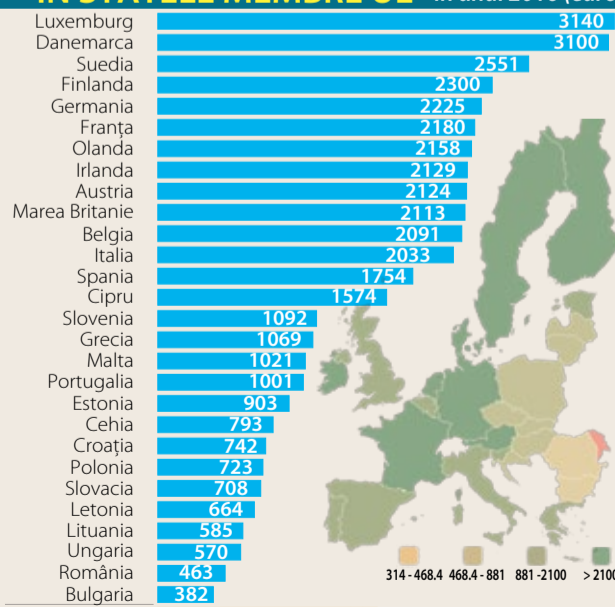
Plafonarea donațiilor ar putea atenua dependența partidelor de donatorii bogați

Analistul politic Igor Boțan, director executiv al Asociației pentru Democrație Participativă „ADEPT”, consideră că autoritățile ar trebui să preia practicile europene de finanțare a partidelor politice, astfel încât donațiile să nu depășească suma de cinci salarii medii lunare pentru persoane fizice, iar pentru cele juridice – de 20 de salarii medii lunare. Igor Boțan a criticat modificările operate în 2015, menționând că aceste sume mari – de 200 de salarii medii lunare, echivalentul a circa 50 de mii de euro pentru persoane fizice și de 100 de mii de euro pentru persoane juridice – lasă loc pentru acte de corupție. În cadrul unei mese rotunde, analistul a specificat că plafonarea donațiilor anuale, pe modelul UE, ar putea atenua dependența partidelor politice de câțiva donatori bogați.

În România, când s-a schimbat sistemul electoral, s-a schimbat și legea finanțării

În opinia deputatului european Andi Cristea, Parlamentul de la Chișinău va coordona efortul modificării legislației electorale. „Implicarea Comisiei de la Veneția aduce un plus de expertiză demersului și aceasta este ocazia perfectă pentru ca reprezentanții societății civile să-și susțină punctul de vedere asupra diferitelor probleme electorale, inclusiv donațiile. Astfel, pot fi discutate nivelul donațiilor și principiile mai largi ale finanțării politice. Ca să dau un exemplu, în România, în anul 2015, când s-a schimbat sistemul electoral utilizat în alegerile locale și în cele parlamentare, s-a schimbat și legea finanțării. Ideea de a avea un Cod electoral care să cuprindă toate legile relevante și care să reflecte situația anului 2017 mi se pare una demnă de luat în considerare”, a declarat Andi Cristea pentru „Obiectiv European”. Deputatul european este și președintele Delegației Comitetului parlamentar de asociere UE-Moldova.

SALARIUL MEDIU LUNAR ÎN STATELE MEMBRE UE în anul 2016 (euro)

* Salariul mediu lunar pentru anul 2016 în Republica Moldova – 5050 de lei (227 de euro, potrivit Cursului mediu lunar al BNM din 2016).

Sursa: www.ec.europa.eu/eurostat

Design: Obiectiv European/angiv

Iulia Iabanji:

„Cei care au trecut prin programele ODIMM vor înclina balanța spre bine”

Sorina Ștefărcă

— Doamnă Iabanji, pentru că suntem în luna martie, voi începe cu unul dintre ultimele, dar și cele mai inovative programe lansate de ODIMM - „Femei în afaceri”. Ce a stat la baza acestei inițiative și care este finalitatea ei?

— Programul a fost lansat la sfârșitul lui 2016 și se încadrează în tendințele existente și la nivel european, de împuternicire economică a femeilor. O femeie independentă economic este un plus pentru familie, pentru societate și pentru ea însăși. Este un lucru pe care îl înțeleg tot mai multe dintre conașterile noastre, dovadă și faptul că pentru componenta întâia a programului au fost deja depuse circa 300 de dosare din toată țara. Sunt femei angajate în câmpul muncii, dar care doresc să-și lanseze propria afacere sau femei care fie îngrijesc de copiii acasă, fie muncesc pe cont propriu ori sunt șomere. Cele mai multe optează pentru afaceri ce țin de prestarea serviciilor, agricultură, meșteșugărit, agroturism.

— Despre ce vorbește profilul candidatelor dvs.?

— Să zicem că ne arată cum evoluează imaginea femeii în Moldova - și, din fericire, ea se schimbă spre bine de la an la an. Femeile noastre devin mai implicate și mai curajoase. Înțelegând că, pentru o afacere de succes, trebuie să ai cunoștințe, abilități și competențe, femeile sunt cele mai active și cele mai prezente la instruire. Se inspiră de la colegile lor care deja au o poveste de succes în spate și asta creează progresul. Nu contează cât de mare este afacerea pe care au pornit-o și cât de mic e satul unde trăiesc - toate sunt niște eroine.

— Apropo de sat, între o candidată de la oraș și una de la țară, cine are șanse mai mari de a accede la programele ODIMM?

— În toate programele noastre sunt avantajate femeile de la țară, iar factorul geografic a fost definitiv. Așa este în PARE 1+1, așa a fost în Programul național de abilitare economică a tinerilor PNAET

Dezvoltarea afacerilor este veriga-cheie în lanțul de procese interdependente, care asigură prosperitatea economică a unei țări și bunăstarea unei societăți. Tocmai de aceea, în luna mai 2007, a fost creată ODIMM - Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii (binecunoscutele IMM-uri), instituție publică ce contribuie la sporirea competitivității economiei naționale prin susținerea dezvoltării sectorului IMM. Astăzi, numele ODIMM este cunoscut tuturor celor care doresc să pornească o afacere în Moldova, aici debutanților fiindu-le puse la dispoziție resurse informaționale, de instruire, dar și financiare, inclusiv din bani oferiți de donatori externi, între care UE. Despre ce a făcut și face ODIMM am discutat cu dna Iulia IABANJI, directoarea generală a acestei instituții de la începuturile ei care, prin prisma rezultatelor obținute în acești zece ani, este încrezătoare în viitorul economiei naționale. Pentru că, spune ea, „oamenii care vin la noi sunt minunați”.

Foto: arhiva personală

(unde au fost excluse orașele Chișinău și Bălți) sau în cazul incubatoarelor de afaceri. În PARE 1+1 și în „Femei în afaceri” există o cotă pentru oraș, dar balanța înclină spre sate, centre raionale și orașele.

— Va exista și o selecție?

— Îmi pare firesc să fie. Vor fi alese 300 de femei care, în viziunea Comitetului de selecție, au abilități de business și o gândire antreprenorială. Nu trebuie să vină cu un plan de afaceri, trebuie însă ca, prin răspunsurile la întrebările din formular - unele provocatoare chiar - să ne convingă că au viziune și „vână” de antreprenor, ceea ce contează foarte mult. Scopul nostru este ca, la finalul celor trei module de instruire, ele să poată creiona un business-plan. Iar formularul de candidare la program poate fi completat și trimis online, de acasă.

La faza a doua vor fi selectate 100 cele mai bune idei, iar decizia se va baza pe aspectul inovativ și cel teritorial. Adică, vom susține afacerile care vor propune servicii inexistente până la acel moment în localitatea dată. Faza a treia țintește doar zece femei antreprenoare, prezente de peste doi ani pe piață, cu un plan investițional ambițios și orientate spre export.

— În ce măsură programele și-au atins scopul de a contribui la dezvoltarea IMM-urilor?

— Nu doar că și-au atins scopul, ci chiar au depășit

asteptările. De aceea, deși au fost lansate în anul 2009 sau 2010 ca programe-pilot, există și astăzi. Cel mai de impact este PARE 1+1, aflat la al șaselea an. Succesul acestui program constă în faptul că moldovenii revin acasă, își încadrează copiii în afaceri, deci avem familii reintegrate, noi locuri de muncă și noi întreprinderi create la sate și în raioane. Datorită acestui program, au fost ocupate mai multe nișe goale de pe piața serviciilor. S-a întâmpnat mai ales la sate unde, odată cu revenirea migranților, au apărut frizerii, săli de sport, mici fabrici, care plătesc salarii, contribuții etc. Apoi, oamenii s-au extins, și-au diversificat activitatea, pentru că antreprenorul care a simțit gustul afacerii neapărat va dori să crească. De succes este și Programul PNAET, în cadrul căruia peste 1500 de tineri au accesat credite preferențiale. Azi, ne focusăm pe dezvoltarea și consolidarea incubatoarelor de afaceri - nouă la număr pe moment, iar în curând vom mai deschide două la Cahul și Călărași.

— Ce sunt, de fapt, aceste incubatoare și după ce principii funcționează?

— Sunt instituții publice create pentru a sprijini companiile începătoare, care timp de trei ani beneficiază de spațiu de arendă sau de producere (pentru a asambla mobilă, a face ferestre etc.), dar și de consultanță și instruire. Căci, în toată lumea, primii trei ani sunt cei mai critici pentru o

afacere. În cadrul unui incubator riscul de eșec este mai mic, pentru că aceste companii au parte de tutelă și de ajutor din partea specialiștilor noștri. Fiecare incubator, care poate găzdui 20-28 de companii, este și centru de informare pentru alte întreprinderi, și motor de dezvoltare a antreprenoriatului dintr-o regiune. Evident că nu am fi reușit fără implicarea consiliilor raionale care, de regulă, ne pun la dispoziție o clădire pe care să o renovăm și, ulterior, acordă subvenții pentru funcționarea și întreținerea acestora.

— Ați pomenit de întreprinzători care fac mobilă sau meșteresc geamuri. Sunt și acestea afaceri? Or, la noi există o imagine nițel distorsionată despre business - că nu ai cum să reușești, dacă nu ai milioane de lei ca să pornești...

— Este o percepție greșită. Important e să nu îți setezi așteptări foarte mari, că vei avea din start venituri de milioane. O afacere poate fi pornită cu resurse mici, important e să fie bine gândită, să ai o viziune strategică, să evaluezi fiecare an și să vezi dacă lucrurile au mers așa cum ți-ai propus. Marile obiective sunt mai greu de realizat, te dezvolti pas cu pas...

— Parcă nici nu ați vorbit de Republica Moldova, despre care toate rapoartele spun că situația economică e proastă și nici afacerile nu sunt ușor de făcut...

— Astăzi, misiunea noastră e să identificăm instrumente prin care să sprijinim întreprinderile active: care doresc să cumpere noi echipamente, să dezvolte afacerea, să exporte, să facă transfer de tehnologii. Recent, cu sprijinul UE, am lansat „Academia de business pentru femei” - un program de 18 luni în cadrul căruia să instruim femeile în materie de efectuare a exporturilor. Cele mai bune zece idei vor câștiga granturi și vor primi asistență. Vrem să le ajutăm să își crească și diversifice activitatea. Iar la final vor trece prin PLATO - un program de schimb de experiență dintre antreprenorii mai „vechi” și cei care sunt abia la început”.

— Ba da, despre Moldova vorbesc și eu, însă optimismul meu își spune cuvântul. Știu că este greu, că scade numărul de antreprenori și că multă lume pleacă din țară. Doar că eu, într-adevăr, privesc prin prisma programelor ODIMM, ai căror beneficiari, la fel, se ciocnesc cu probleme de ordin birocratic sau financiar, dar care, totuși, reușesc să încline balanța spre pozitiv. Pentru mine, indicatorul de succes sunt cele peste 1000 de familii care, prin PARE 1+1, au lansat de la zero (50 la sută, aproape) sau au dezvoltat (alte 50 la sută) un business. Mă bucur că, atunci când mergem la ei pentru monitorizări, vedem că afacerea se dezvoltă, că au planuri mărețe și că, după

încheierea programului, tot la noi vin după ajutor - fie ca să devenim garanți pentru creditare, prin Fondul de garantare a creditelor, fie ca să pornească activitățile de export, fie pentru instruire, care, în continuare, sunt gratuite.

— Care este rolul donatorilor externi în susținerea programelor ODIMM?

— Este greu să separăm banii internaționali de cei autohtoni. Toate programele importante - PNAET, PARE 1+1, Fondul de garantare și incubatoarele (circa trei milioane de euro anual) se consideră grant din partea UE, acordat prin matricea de suport bugetar. Adică, inițial, acești bani vin din Bugetul de stat și abia după realizarea programelor, respectiv raportare, monitorizare, audit etc., ei vin de la UE în calitate de grant pentru Republica Moldova. Cert este că statul, în ultimii zece ani, acordă o atenție sporită IMM-urilor. Astfel, în anul curent, în Legea bugetului sunt alocate 93 de milioane de lei pentru acest domeniu.

— Artiștii, de obicei, sunt întrebați despre cel mai iubit cântec. Dvs. ce poveste de succes a beneficiarilor ODIMM vă vine în minte?

— Ca și artiștii, voi răspunde că toate îmi sunt dragi. Îmi amintesc însă acum de Victoria, o tânără care nu avea nicio ocupație și care în 2009, prin PNAET, a accesat un credit preferențial și a pornit o afacere în apicultură, îndeletnicire care îi plăcea din copilărie. O altă poveste este cea a unui cuplu, Victoria și Igor. Abia își încheiaseră studiile și au decis să facă jocuri și jucării pentru copii. Și astfel au creat Compania „Edujoc”, pe care eu o numesc „lego moldovenesc”. S-au căsătorit între timp, iar astăzi vin la evenimentele noastre cu copilașul... Sunt permanent în căutare, merg în școli și grădinițe pentru a testa jocurile. Și este extrem de important ca antreprenorul să fie în mijlocul afacerii sale, nu „pe lângă” ea. Să cauți ceva nou - doar astfel vei reuși să crești și să fii mulțumit cu ceea ce faci.

— Noi vă mulțumim pentru interviu și vă dorim succes!

Modele comunitare

Soluții estoniene pentru comunitățile moldovene

Traseul romantic adună laolaltă valori culturale, istorice și naturale.
Sursa: www.rannatee.ee

Liubov Petrova își întâmpină oaspeții la Muzeul cu tradiții rusești.
Foto: Ana-Maria Veverița

Ana-Maria Veverița,
reporteră „Obiectiv European”

Infrastructura învechită, șomajul, lipsa iluminatului stradal sau insuficiența apei potabile - sunt doar câteva dintre problemele cu care se confruntă comunitățile din mediul rural. Din fericire, în UE, acestea au o soluție - parteneriatul public-privat dintre primărie, societatea civilă și business, intitulat Grupurile de Acțiune Locală (GAL). În număr de peste 2500 în toată Europa, acestea sunt responsabile de orientarea finanțării europene către cele mai arzătoare probleme ale localităților ce au între 5000 și 150.000 de locuitori. Iar istoriile de succes ale cooperării dintre actorii publici și cei privați din statele europene pot inspira țara noastră pentru a construi regiuni puternice. Așa cum se întâmplă în Estonia, bunăoară.

Peste 200 de elevi își fac studiile într-un conac vechi de 460 de ani, cu o istorie plină de culoare. Este vorba de Școala secundară Tõstamaa, care s-a instalat aici încă din 1921. Clădirea școlii păstrează o serie de picturi murale unice, un muzeu și expoziții permanente, fiind una dintre cele mai cunoscute atracții din regiunea estoniană Pärnu. Bogăția conacului este, însă, un stejar cu un diametru de 23 de metri, care este declarat patrimoniu natural.

La conacul din Tõstamaa poți ajunge cu autobuzul retro din lemn, care datează din 1961 și care te ajută să descoperi viața nobilimii rurale din regiune. Vehiculul are o viteză maximă de 75 km/oră, iar emoțiile excursiei sunt însoțite de cântecele unui muzician, prezent în autobuz. Pe traseu, poți vizita micul muzeu cu tradiții rusești, fondat de o locuitoare de origini ruse de aici sau Biserica luterană „Sfânta Maria”. Iar dacă vrei să te odihnești la o ceașcă de ceai din ierburi aromatice și plăcintă delicioasă, ești binevenit la Ferma Tamme, de care nu te poți despărți fără să cumperi niște dulceață din plante aromatice sau alte produse naturale.

din satul Kõpu, o localitate a regiunii Pärnu. Cei mici pot repara săniute împreună cu Moș Crăciun, pregăti prăjituri alături de elfii Moșului și organiza focuri de tabără.

Pentru cei care nu au reușit să viziteze „Litoralul romantic” sau care doresc să-și amintească de clipele trăite aici, există un magazin online. Prin intermediul lui, pot fi comandate produse personalizate (mix de condimente, sare aromată, miere, dulceață, fulare și alte articole hand-made). Magazinul online, o hartă a tuturor atracțiilor și adresele necesare de pe „litoral” se găsesc pe pagina oficială a proiectului - <http://www.rannatee.ee>, disponibilă în șapte limbi.

Un proiect al Grupului de Acțiune Locală

„Litoralul romantic” include autostrăzi și poteci locale, valori culturale, istorice și naturale care se află în gestiunea a zece primării din regiune. Lansat în 2009, acesta este un proiect al Grupului de Acțiune Locală (GAL) „Pärnu Bay Partnership”. De fapt, GAL este o organizație nonguvernamentală ce a fost creată în anul 2003 și care include 91 de membri, inclusiv nouă primării, peste 30 de ONG-uri și numeroase companii. „Scopul nostru nu a fost să livrăm bani tuturor localităților sau instituțiilor din aceste localități, ci să acționăm împreună pentru a dezvolta întreaga regiune, în special, agroturismul. În ceea ce privește „Litoralul romantic”, acesta continuă să se dezvolte împreună cu comunitățile”, povestește Mercedes Merimaa, managera GAL „Pärnu Bay Partnership”. Astăzi, brandul „Litoralul romantic” a devenit un produs turistic estonian pentru comunitățile localizate în apropierea Mării Baltice. Iar în 2012, proiectul a obținut premiul special pentru cea mai bună idee de turism din regiunea Pärnu. „Proiectul a reușit să creeze conexiuni între antreprenori, ONG-uri și autoritățile locale, iar această rețea de cooperare comunitară a ajuns să funcționeze ca un organism viu”, spune ea.

Mixul perfect pentru dezvoltarea regiunilor

Data fiind diversitatea localităților rurale din Europa, autoritățile centrale ale țărilor UE, oricât de conectate la realitățile din teritoriu ar fi, nu pot să creeze mix-ul necesar pentru dezvoltarea unei regiuni, așa cum o fac înșși oamenii care trăiesc acolo:

● În Republica Moldova există 1681 de localități pe o suprafață de 33.843 km². Experiența Uniunii Europene arată că GAL pot aduce avantaje considerabile în viața cotidiană a oamenilor din zonele rurale și pot deveni instrumente ideale în procesul de eurointegrare.

„Litoralul romantic”, o atracție pentru turiștii din toată lumea

Ferma Tamme, muzeul rusesc și conacul Tõstamaa reprezintă doar câteva dintre zecile de atracții ale traseului intitulat „Litoralul romantic” („Romantic Coastline”, engl.), fiecare dintre ele fiind marcată cu semnul acestui brand - un copac portocaliu. Toate serviciile necesare unei călătorii se găsesc pe principalele autostrăzi aflate de-a lungul traseului: restaurante, hoteluri, magazine sau centre de informații turistice. De facto, „Litoralul romantic” înseamnă un circuit de 250 de kilometri, pornind de la faimoasă insula Kihnu și până la ruinele păstrate pe litoralul baltic din timpurile străvechi. Orice călător își poate găsi aici traseul potrivit pentru propriile gusturi și preferințe - aventură, delicii culinare, meșteșugărit, pescuit sau atracții culturale.

Annual, gazdele ce au grijă de circuit desfășoară diferite evenimente, care atrag turiști din toate colțurile lumii. Printre acestea se numără Festivalul heringului, Festivalul mieilor (în iulie) sau Festivalul murăturilor. Iar în timpul sărbătorilor de iarnă copiii îl pot vizita pe Moș Crăciun la ferma lui

Mercedes Merimaa la Festivalul murăturilor. Sursa: Facebook.com

Conacul din Tostamaa a devenit școală. Sursa: www.pilt.delfi.ee

fermieri, întreprinzători, autorități locale și reprezentanți ai societății civile. Astfel, au apărut Grupurile de Acțiune Locală, care demonstrează că este mai eficient ca o comunitate să-și adune resursele pentru a se dezvolta print-o viziune unică, transpusă într-o Strategie de Dezvoltare Locală. Prin această abordare, GAL pot atrage atenția mai bine la nevoile și prioritățile fiecărei regiuni, deoarece acestea sunt parte a teritoriului în sine. Este o părere pe care o împărtășesc și autorii studiului „Formarea Grupurilor de Acțiune Locală în satele Republicii Moldova - o șansă pentru dezvoltare”.

Potrivit Asociației Europene LEADER pentru Dezvoltare Rurală, în prezent, în UE activează peste 2530 de GAL, care acoperă peste 54% din populația rurală (160 mln. de locuitori) și adună împreună actori din sectorul public, privat și din societatea civilă. Cele mai multe GAL se întâlnesc în Grecia - 323. Pentru a-și finanța proiectele din teritoriu, Grupurile de Acțiune Locală din Uniunea Europeană obțin bani prin intermediul Fondului European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR). În perioada 2014-2020, pentru GAL este prevăzută o finanțare totală de 9,7 bilioane de euro din partea FEADR, prin intermediul Programului LEADER.

Instrumente pentru integrarea europeană

Republica Moldova este o țară preponderent rurală și agricolă: 57% din populație locuiește la sate, iar 37% din persoanele apte de muncă lucrează în sectorul agricol. Totuși, nivelul de trai în satele moldovenești

● Grupurile de Acțiune Locală din Estonia sunt considerate în Uniunea Europeană drept un exemplu de promovare eficientă a dezvoltării rurale prin conjugarea eforturilor autorităților locale, a comunităților locale de afaceri și ale ONG-urilor. În prezent, în Estonia sunt 26 de GAL, iar 99,99% din mediul rural din această țară este acoperit de ele. Fiecare GAL are, în medie, 60 de membri, arată Centrul de Cercetare al Economiei Rurale www.maainfo.ee.

rămâne unul scăzut. Drept urmare, formarea unor Grupuri de Acțiune Locală în zonele rurale ale țării, după model estonian, reprezintă o șansă pentru dezvoltarea lor. Asta mai ales că implicarea comunităților și realizarea propriilor proiecte de dezvoltare este prevăzută și de Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020.

„Republica Moldova are nevoie de GAL, deoarece oamenii buni trebuie să lucreze împreună ca să obțină rezultate mai bune pentru regiuni. Crearea acestor entități va face ca oamenii să știe care sunt problemele din comunitatea lor și să găsească prioritățile. La fel, dacă doi, trei sau cinci primari vor elabora proiecte comune, ei vor atrage mai multe persoane interesate să colaboreze cu aceste comunități”, este de părere Victor Guzun, profesor la Universitatea Tehnologică din Tallinn și fost ambasador al Republicii Moldova în această țară baltică.

Conform unei cercetări realizate de Centrul Român de Politici Europene în 2016, majoritatea respondenților (47 din 49, reprezentanți de primari, producători locali, agenți economici și un reprezentant al unui ONG din 16 sate din Republica Moldova) cred în utilitatea creării Grupurilor de Acțiune Locală în Republica Moldova. Principalele obiective de dezvoltare pe care un GAL din țara noastră ar trebui să și le asume țin de agricultură și infrastructură (canalizare, drumuri, iluminat, colectarea deșeurilor etc.). GAL ar fi benefice pentru Moldova, căci ar răspunde unor nevoi specifice, apelând chiar la resursele locale. Identificarea și finanțarea proiectelor s-ar desfășura la nivel local și nu național, fapt ce ar permite o sinergie mai bună între proiecte. Totodată, ele ar mobiliza actorii locali, ar consolida capitalul și dialogul social în comunitate și ar valorifica resursele existente în fiecare localitate rurală din țara noastră.

„GAL pot apărea în Moldova foarte rapid, dar pot să nu apară niciodată. Totul depinde de actorii locali. Dacă un primar dintr-o localitate va pune piedici dezvoltării GAL, acestea nu vor avea niciun succes. Totuși, ne dorim ca aceste GAL să fie create în Moldova, iar odată create - să fie active și eficiente, să devină exemplu pentru celelalte instituții care vor dori să facă același lucru și să aibă impact vizibil asupra cetățenilor”, a mai adăugat Victor Guzun.

Mărțișorul de caritate, la mii de kilometri de Moldova

La început de martie, sute de moldoveni din toate colțurile lumii au împletit podoabe alb-roșii

pentru „Obiectiv European” că astfel de acțiuni îi unește pe oameni și îi face solidari cu durerea altora.

Diaspora din Marea Britanie, mai aproape de copiii diagnosticați cu autism din Moldova

Solidaritatea a caracterizat și Mărțișorul moldovenilor stabiliți în Marea Britanie. Sărbătoarea primăverii, organizată la începutul lunii martie la Londra, a adunat peste 200 de participanți - originari din Republica Moldova și din România, dar și câțiva englezi dornici să cunoască tradițiile românești. Toți cei prezenți au fost implicați în diferite activități: au meșterit mărțișoare, au confecționat felicitări, iar cei mici și-au dat frâu liber imaginației, pictând pe prăjituri. Și, pentru că nu există sărbătoare fără bucate tradiționale moldovenești, câțiva participanți și-au amintit de cuptorul de acasă și au adus la eveniment produse de patiserie delicioase, care au fost rapid cumpărate. După care, au încins niște sârbe și bătute, exact cum o făceau cândva la hora satului...

Laura Sili, președinta Asociației Moldovenilor din Marea Britanie (AMMB), este convinsă că sărbătoarea Mărțișorului reprezintă un prilej de bucurie pentru toți cei născuți în Republica Moldova, indiferent că se află în țară sau în afara ei. Evenimentul de la Londra i-a mobilizat pe conaționali noștri din Anglia și pentru că a fost organizat pentru a-i ajuta pe cei care au nevoie de susținere. „S-au acumulat peste 1120 de lire, bani care au fost donați Asociației „SOS Autism” din Moldova, un centru unde copiii cu autism sunt implicați în activități de instruire, dar și de reabilitare. Centru-lui i-a mai fost donat un aspirator”, a precizat pentru „Obiectiv European” Laura Sili.

O sărbătoare de suflet au organizat și moldovenii din Lituania. Într-o componență mai restrânsă, conaționali noștri și-au amintit cum se împletesc firele roșii și albe ale frumosului simbol ce le încălzește inimile aflate sub cerul noros al acestei țări baltice.

Astfel, indiferent că sunt plecați în țările Uniunii Europene, pe continentul american sau pe toridul pământ african, conaționali noștri din diasporă nu uită de semnificația Mărțișorului - acest obiect mic dar cu o semnificație sacră: culoarea albă simbolizând renașterea naturii și a speranței, iar culoarea roșie - dragostea de viață. La început de martie, Mărțișorul este dăruit celor dragi, iar în ultima zi a lunii podoaba bicoloră este legată de ramurile pomilor înfloriți, ca o promisiune a belșugului și a bunăstării.

Chiar dacă sunt departe de baștină, conaționali noștri din diasporă nu au uitat de cea mai frumoasă tradiție de acasă, sărbătoarea Mărțișorului, celebrată în prima luna a primăverii. Împletind firele alb-roșii, moldovenii stabiliți în câteva țări ale UE și-au amintit de anii copilăriei, când simbolul primăverii era oferit celor dragi.

Șezătoarea moldo-română la Oslo, pentru un băiețel din România

Obosiți de frigul nordic, reprezentanții diasporii din Republica Moldova și România stabiliți în Norvegia, și-au propus să aducă și pe meleagurile scandinave sărbătoarea Mărțișorului. La sfârșit de februarie, Asociația Femeilor din Europa de Est a organizat la Oslo o șezătoare la care circa 20 de adulți și copiii lor au învățat să confecționeze mărțișoare și au aflat legenda acestui simbol frumos, venerat în tot arealul românesc.

Picii au fost încântați de simplitatea

Expoziție de mărțișoare organizată de diaspora moldovenilor și românilor din orașul Vilnius, Lituania. Foto: Lucія Bartkiene

Participanții șezătorii de la Oslo au confecționat mărțișoare și au decorat câni. Foto: Diana Cazacu

La sărbătoarea Mărțișorului din Londra moldovenii au încins hore și sârbe. Foto: AMMB